

Kapitale zilveren tabakspot van Harlinger zilversmid Johannes Laases Spannenburg duikt op in televisieprogramma 'Tussen Kunst en Kitsch'

door Jeanine Otten

In de televisie-uitzending van 'Tussen Kunst en Kitsch' op 15 april 2015 werd een prachtig gegraveerde 18de-eeuwse zilveren tabakspot getoond, gemaakt door de bekende Harlinger zilversmid Johannes Laases Spannenburg. Het grote zilveren voorwerp was een oud familiebezit en was van generatie op generatie doorgegeven. Extra bijzonder was dat de tabakspot nog het originele loden binnendecksel had. Spannenburg had de tabakspot in 1761 gemaakt. De waarde werd door zilverexpert Emiel Aardewerk op 45.000 euro getaxeerd.

Zilveren tabakspot, in 1761 gemaakt door de Harlinger zilversmid Johannes Laases Spannenburg, getoond in het AVRO-TROS televisieprogramma "Tussen Kunst en Kitsch" op 15 april 2015.

Johannes Laases Spannenburg werkte in de bijzondere stijl die in vanaf het midden van de 18de eeuw in de mode was. Bijzonder is dat de in de televisie-uitzending getoonde tabakspot in de gravures en de asymmetrisch gegoten knop van de pot al wel de kenmerkende schelpornamenten (rocailles) vertoont waaraan de Rococostijl zijn naam dankt, maar dat in de basis de tabakspot door zijn symmetrische strakke vormen nog in de Lodewijk XIV-stijl thuishoort. Emiel Aardewerk legde uit dat deze tabakspot dan ook te plaatsen is in de overgangperiode van de Lodewijk XIV-stijl naar de Lodewijk XV-stijl, de zogenoemde Régence stijl. Tabak was in het midden van de 18de eeuw in Nederland een luxeartikel en werd daarom door de rijke bovenlaag in kostbare zilveren tabakspotten bewaard.

Na afloop van het tv-programma kreeg Museum het Hannemahuis in Harlingen zo'n tiental reacties van kijkers. Het is natuurlijk prachtig dat zo'n bijzonder en kostbaar stuk van een Harlinger zilversmid opeens opduikt en via de media alle aandacht krijgt. Maar het werk van Johannes Laases Spannenburg is niet onbekend in het Hannemahuis. Sterker nog: in de vaste opstelling van het museum kan iedereen al sinds jaren een aantal objecten van hem bewonderen, zoals prachtige brandewijnkommen, zoutvaatjes, aansteekkomforen en een zilveren olie- en azijnstel.

Johannes Laases Spannenburg werd in Harlingen gedoopt op 21 juli 1721. Als 13-jarige ging hij in 1734 in de leer bij de Harlinger meester zilversmid Hotse Seerps Swerms. Na twaalf jaar werd Spannenburg zelf meester goud- en zilversmid. In 1749 trouwde hij in Harlingen met Maria Toussaints. Ze kregen vijf kinderen: Laas Johannes Spannenburg (1750), Maria Johannes Spannenburg (1752), Doetje Johannes Spannenburg (1754), Johan Daniel Johannes Spannenburg (1757) en Philippina Johannes Spannenburg (1759). Het gezin woonde in Harlingen in het 7de kwartier, aan de Rommelhaven. Behalve meester goud- en zilversmid was Spannenburg tussen 1750 en 1789 ook nog eigenaar van een tegel- en plateelbakkerij buiten de Kerkpoort ten zuiden van en nabij Harlingen, hopman van het 7de kwartier (1761), president-voogd (1762) en medevoogd van het

Stadweeshuis te Harlingen (1765-1786). Johannes Laases Spannenburg overleed op 83-jarige leeftijd in Leeuwarden op 17 februari 1804.

In het Hannemahuis is, behalve de fraaie zilveren gebruiksvoorwerpen die hij maakte, ook zijn familiewapen te zien: op de wapenborden van de schutterij en de voogden van het Stadsweeshuis. Afgebeeld zijn in zilver twee omgekeerde, schuingekruiste degens, tezamen gebonden met een rood lint, met daarboven een helm, gekroond met een gouden kroon van drie bladeren en twee zilveren parels. In het archief van de Harlinger goud- en zilversmeden, dat ook bewaard wordt in het Hannemahuis, is Johannes Laases Spannenburg ook terug te vinden. Uit het keurloonboekje blijkt dat hij tussen de jaren 1747 en 1784 in totaal 285 porties zilver liet keuren, veelal bestaande uit meerdere voorwerpen. Uit het Gildeboek 1734-1785 blijkt dat hij tussen 1767 en 1781 vier jongens in de leer had, waaronder Fokke Hoites Lieuwma in 1779.

Behalve de genoemde zilveren voorwerpen in het Hannemahuis, zijn door Spannenburg gemaakte zilveren tabakspotten, gelegenheidslepels, mosterdpotjes, lepels en vorken, kandelaars en brandewijnkommen onder andere te bewonderen in het Fries Museum te Leeuwarden en in het Victoria and Albert Museum in Londen.

In de uitzending op 15 april van het programma "Tussen Kunst en Kitsch" taxeerde zilverexpert Emiel Aardewerk de 18de-eeuwse zilveren tabakspot van Harlinger meester zilversmid Johannes Laases Spannenburg op € 45.000.